

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu: Bir Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Basic Psychological Needs Scale-Revised Form: A Validity and Reliability Study

Dr. Öğr. Üyesi Asiye YILDIRIM¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçeye uyarlamasını yaparak gözden geçirilmiş bir formunu oluşturmaktır. Bu ölçek bireylerde Kendini Belirleme Kuramı bağlamında önerilen ihtiyaç doyumunun (yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik) ölçümünde kullanılmaktadır. Birinci çalışmada ($N=232$) orijinal ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özellikleri incelenmiştir. Temel bileşenler analizi (TBA), ölçekteki ters kodlanan maddelerin olumsuz tepki setini yansıtan biçimde ayrı bir boyut oluşturduğunu göstermiştir. İhtiyaç doyumunun benlik değeriyle pozitif yönde ilişkisi ($r=.21, p<.01$) ölçüt bağıntılı geçerliğe destek sağlamıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı ise kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur ($\alpha=.81$). İkinci çalışmada ise ölçeğin psikometrik özelliklerini güçlendirmek için oluşturulan Temel Psikolojik İhtiyaçlar-Revize Formu'nun psikometrik özellikleri iki ayrı örneklem aracılığıyla incelenmiştir. TBA bulguları (I. Örneklem, $N=226$), ölçeğin revize formunda da olumsuz tepki seti geliştiğine işaret etmiştir. Ters kodlanan maddeler hariç tutularak tekrarlanan TBA, 26 maddeden oluşan revize formun üç temel psikolojik ihtiyaca karşılık gelen biçimde, üç faktörlü bir yapı gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu üç faktörlü yapı doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen bulgularla da desteklenmiştir (II. Örneklem, $N=531$). Ayrıca, revize formun benlik değeri ölçümüyle ilişkisi ($r=.57, p<.001$) ölçüt bağıntılı geçerliğe destek sağlamıştır. Güvenirlik analizleri revize formun iç tutarlığının (I. Örneklem, $\alpha=.91$; II. Örneklem, $\alpha=.93$) yüksek olduğunu göstermiştir. Bu araştırmanın bulguları, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'nun geçerli ve güvenilir bir araç olduğuna ve Türkiye'de yapılacak çalışmalarda kullanılabileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kendini Belirleme Kuramı, temel psikolojik ihtiyaçlar, olumsuz tepki seti, geçerlik, güvenilirlik

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The current study aims to adapt The Basic Psychological Needs Scale to Turkish and generate a revised version of the scale to measure the level of need satisfaction (i.e., competence, autonomy, and relatedness) posited by Self-Determination Theory. In Study 1, the psychometric properties of the Turkish form of the original scale were examined ($N=232$). Principal component analysis (PCA) indicated that negative response set bias appeared. The association between need satisfaction and self-esteem ($r=.21, p<.01$) supported the criterion-related validity. The alpha coefficient was found to be acceptable ($\alpha=.81$). In Study 2, through two separate samples, psychometric properties of the Basic Psychological Needs Scale-Revised Form (BPNS-R) were examined. The PCA indicated that negative response set bias emerged in the BPNS-R (Sample I, $N=226$). After negatively worded items were eliminated, the PCA showed that the BPNS-R consisting of 26 items has a three-factor structure representing competence, autonomy, and relatedness. Confirmatory factor analysis results supported this three-factor structure (Sample II, $N=531$). The correlation between need satisfaction and self-esteem ($r=.57, p<.001$) provided support the criterion-related validity. Reliability analyses indicated that the internal consistency of the BPNS-R was high (Sample I, $\alpha=.91$; Sample II, $\alpha=.93$). In conclusion, the current study demonstrated that the BPNS-R is a valid and reliable measure of the need satisfaction in Turkey.

¹Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, e-posta: asiye.yildirim@maltepe.edu.tr

Keywords: Self-Determination Theory, basic psychological needs, negative response set bias, validity, reliability

Paper Type: Research

Giriş

Doğası gereği büyüme yönelimli ve aktif bir varlık olan insan kapasitesini geliştirme, yetkinlik elde etme, tercihleri doğrultusunda yaşamına yön verme, sosyal gruplara aidiyet sağlama ve kişilerarası ilişkiler kurabilme arayışına sahiptir (Deci ve Ryan, 2000, s. 229). Kendini Belirleme Kuramı'nın (KBK) sağladığı bu bakış açısına göre, bireyin uyumsal yönüyle bağlantılı olan bu arayışları yönetebilmesinde, temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması önemli rol oynamaktadır (Self-Determination Theory; Deci ve Ryan, 2000, s. 227). Kurama göre, psikolojik olarak büyüme yönelimine sahip ve proaktif bir varlık olan bireyin birçok psikolojik ihtiyacı arasından özellikle yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçları temel ihtiyaçlar olarak değerlendirilmektedir. Ryan ve Deci (2000a, s. 75), bu ihtiyaçların doğuştan geldiğini ve evrensel bir özellik taşıdığını ifade etmekle birlikte, karşılanma biçiminin farklı kültürel bağlamlara duyarlı olduğunu da söylemektedirler. Bireyin yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçları karşılandıkça, psikolojik olarak büyüme ve bütünleşme gösterdiği, iyi olma haline katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Deci ve Ryan, 2000, s. 229; Ryan ve Deci, 2000a, s. 75).

Temel psikolojik ihtiyaçlardan biri olarak tanımlanan yetkinlik ihtiyacı (competence; White, 1959, s. 297), bireyin çevresinde etki yaratabilmek amacıyla, yeteneklerini ve potansiyelini geliştirmek veya korumak için zorlu işlere yönelmesini sağlamaktadır (Ryan ve Deci, 2002, s. 7). Böylece, yetkinlik ihtiyacı karşılandıkça, birey fiziksel veya sosyal çevresiyle güçlü bir etkileşime sahip olduğu inancından hareketle kendine güven hissi geliştirebilmektedir. Ayrıca, bireyin yetkinlik kazanması, onun çevresine yönelik ilgisini korumasını ve öğrenme deneyimlerine açık olmasını da sağlamakta; böylece, karşısına çıkan zorlu durumlarla baş etme becerisini geliştirmesine de katkı sağlayarak uyumsal nitelikte bir işlev göstermektedir (Deci ve Ryan, 2000, s. 252). Diğer yandan, yetkinlik ihtiyacı karşılanmadığında ise bireyin kontrol algısının zedelenmesi ve yetersizlik hissini deneyimlenmesi söz konusudur. Bir temel psikolojik ihtiyaç olarak özerklik ihtiyacı ise bireyin iradesi ve tercihleri yönünde davranışta bulunabilmesi ve bu davranışların bireyin gerçekte sahip olduğu benliği yansıtabilmesi biçiminde tanımlanmaktadır (autonomy; Deci ve Ryan, 2000, s. 231; Ryan ve Deci, 2002, s. 8). Buna göre, özerklik ihtiyacı karşılandığında, bireyde kendi değerleri, ilgileri veya inançları doğrultusunda davranışta bulunabildiği algısı gelişmektedir. Öte yandan, özerklik ihtiyacı karşılanmadığında ise birey duygu, düşünce ve davranışlarının kontrolünü dışsal kaynaklara atfetmekte ve başkaları tarafından baskı altına alındığını hissetmektedir (Ryan ve Deci, 2006, s. 1560). İlişkisellik ihtiyacı ise temelde bireyin ait olmaya yönelik hissettiği ihtiyaca karşılık gelmektedir (relatedness; Deci ve Ryan, 2000, s. 231). İlişkisellik bireyin önem verdiği insanlarla bağlantılı ve yakın olduğunu, onlarla derinlik kazanan ilişkiler geliştirebildiğini ve onlar tarafından önemsendiğini hissetmeye yönelik ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır (Baumeister ve Leary, 1995, s. 497; Ryan, 1995, s. 411). İlişkisellik ihtiyacının karşılanmadığı durumda, sosyal açıdan yalıtılmış hissetmek (Ryan, 1995) ve başkalarına güven duyma arzusunun karşılık bulmaması söz konusudur (Ryan, La Guardia, Solky-Butzel, Chirkov ve Kim, 2005). Bu ihtiyaç bireyin sosyal gruplar içerisinde güvenli bir biçimde var olduğunu hissetmesiyle bağlantılı olarak, hayatta kalma içgüdüğü temelinde işlevsellik kazanmaktadır (Deci ve Ryan, 2000, s. 238; Ryan ve Deci, 2002, s. 7).

Yapılan çalışmalar, bireylerde temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının duygusal bağlamda iyi olma halindeki artışla ilişkisinin yanı sıra (Sheldon, Ryan ve Reis, 1996), psikolojik canlılık ve olumlu duygularla (Reis, Sheldon, Gable, Roscoe ve Ryan, 2000) bağlantılarını da görgül olarak ortaya koymaktadır. Dahası, ihtiyaç doyumu hedonik açıdan iyi olma haliyle (örn., olumlu duygu, yaşam doyumu ve öznel iyi olma; Diener, 2000) ilişkisinin ötesinde, ödemonik iyi olmayla da pozitif yönde ilişkili görünmektedir (Chang, Huang ve Lin, 2015; Mackenzie, Karaoylas ve Starzyk, 2018). Ayrıca, Deci ve Ryan'ın (2000) temel psikolojik ihtiyaçların

evrensel nitelik taşıdığına ve bu ihtiyaçların doyumunun iyi olma hali açısından önemli olduğuna dair öne sürdükleri görüşlerini destekleyen kültürlerarası düzeyde araştırma bulguları da söz konusudur (Chen vd., 2015; Church vd., 2013; Deci vd., 2001; Ilardi, Leone, Kasser ve Ryan, 1993; Nishimura ve Suzuki, 2016). Temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun sigara kullanımındaki azalma, egzersiz yapma, sağlıklı kilo kaybı ve diyet gibi fiziksel sağlığın göstergeleriyle de ilişkili olduğu bulunmuştur (Ryan, Patrick, Deci ve Williams, 2008). Yapılan bir meta analiz çalışmasında ise yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının karşılanmasının olumlu sağlık davranışlarının artışı açısından da önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Ng vd., 2012). Öte yandan, temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmaması, engellenmesi veya ihmali bireyde psikolojik sağlık açısından olumsuz sonuçlara da neden olabilmekte; karşılanmayan ihtiyaçlar bireyi psikopatoloji, savunuculuk ve saldırganlık açısından incinebilir hale getirmektedir (Ryan ve Deci, 2000a, s. 76; Vansteenkiste ve Ryan, 2013). Bu açıdan, ihtiyaç doyumunu fiziksel sağlığın yanı sıra, depresyon, somatizasyon ve kaygı düzeyi olarak ele alınan psikolojik sağlık açısından da önemli görünmektedir (Ryan vd., 2008). Dahası, ihtiyaç doyumundaki azalmanın yeme bozuklukları gibi belirli türde psikopatolojilerle (Bégin vd., 2018; Verstuyf, Vansteenkiste, Soenens, Boone ve Mouratidis, 2013) ve uyku kalitesiyle (Campbell, Soenens, Beyers ve Vansteenkiste, 2018; Campbell vd., 2015) ilişkisine işaret eden araştırmaların yanı sıra, intihar riskinde rol oynayabileceği de ifade edilmektedir (Britton, Van Orden, Hirsch ve Williams, 2014).

Yapılan araştırmalar bireyin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının bazı bireysel yatkınlıklarla ilişkilerine de işaret etmektedir. Örneğin artan ihtiyaç doyumunun benlik değeriyle pozitif yöndeki ilişkisini gösteren birçok araştırma bulgusu mevcuttur (örn., Deci vd., 2001; Demirtaş, Yıldız ve Baytemir, 2017; Hadden ve Smith, 2019; Heppner vd., 2008; Ilardi vd., 1993). Nitekim KBK kapsamında, iyilik halinin bir bileşeni olarak değerlendirilen benlik değerinin, artan ihtiyaç doyumunun bir sonucu olduğu da öne sürülmektedir (Deci ve Ryan, 1995, s. 46; Ryan ve Deci, 2000b, s. 326; Ryan ve Deci, 2017, s. 255). Bunun yanı sıra, ihtiyaç doyumunu bilinçli farkındalık (Chang vd., 2015; Mackenzie vd., 2018) ve öz şefkat (Gerber ve Anaki, 2021) gibi bireysel farklılıklarla pozitif yönde ilişkiler gösterirken; materyalist değer yönelimi (Unanue, Dittmar, Vignoles ve Vansteenkiste, 2014), kendini gizleme eğilimi (Uysal, Lin ve Knee, 2010) ve uyumsuz olmayan mükemmeliyetçilik (Campbell, Boone, Vansteenkiste ve Soenens, 2018) ile negatif yönde ilişkili görünmektedir.

Özetle, KBK çerçevesinde tanımlanan temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması birey için gündelik işlevsellik açısından önemli görünmektedir. İlgili alanyazında, bu ihtiyaçların karşılanma düzeyini veya engellenme durumunu kendilik bildirimine dayalı ölçen farklı ölçekler olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin, Gagné (2003) tarafından oluşturulan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Basic Psychological Needs Scale) genel olarak ihtiyaç doyumunu değerlendirmek için araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir ölçüm aracıdır. Ancak, Johnston ve Finney (2010) bu ölçümün psikometrik özelliklerine ilişkin orijinal çalışmada (Gagné, 2003) özellikle faktör yapısına ilişkin incelemelerin eksik olduğu yönünde eleştiri getirerek, kendi araştırmalarında ölçeğin faktör yapısını incelemişlerdir. Yazarlar yürüttükleri çalışmada, doğrulayıcı faktör analizi kullanarak ölçeğin faktör yapısını incelemişler ve ters kodlanan maddeler ile özerkliği temsil eden maddelere ilişkin bulgular doğrultusunda üç faktörlü bir yapının doğrulanmadığını ifade etmişlerdir. Öte yandan, ters maddelerden bazılarının analiz dışında bırakıldığı durumda, ölçeğe ilişkin üç faktörlü yapının desteklendiğini göstermişlerdir. Dahası, ters kodlanan maddelerin sorunlu olmasına dayanarak ölçeğin olumsuz tepki seti içerebileceğini vurgulamışlardır.

Sheldon ve Hilpert (2012) da yaptıkları çalışmada, ölçekte yer alan ters maddelerin ayrı bir boyut oluşturduğuna dikkat çekmişler ve bu durumun ihtiyaç doyumunu ve ihtiyaç engellenmesi biçiminde kuramsal bir ayırmadan kaynaklanabileceğini öne sürmüşlerdir. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanmasına yönelik yapılan farklı çalışmalarda ise faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile incelenen ölçeğin, kuramsal olarak önerilen üç faktörlü yapıya

(yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik) sahip olduğu ifade edilmektedir (Bacanlı ve Cihangir-Çankaya, 2003; Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünbül, 2003). Ancak, bu çalışmalarda ölçekte yer alan ters kodlanan maddelerin örüntüsüne dair detaylı bilgiye rastlanmamaktadır. Bu çalışmada ise yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini ölçmekte kullanılan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin uyarlama formunun faktör yapısının incelenmesi ve Türkiye'de yapılacak çalışmalarda kullanılabilmesi amacıyla ölçeğin gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca KBK kapsamında, temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının benlik değerinin artmasına katkı sağladığı ifade edilmekte (Deci ve Ryan, 1995, s. 46; Ryan ve Deci, 2000b, s. 326; Ryan ve Deci, 2017, s. 255), farklı görgül araştırma bulguları bu görüşe destek sağlamaktadır (Deci vd., 2001; Demirtaş vd., 2017; Hadden ve Smith, 2019; Heppner vd., 2008; Ilardi vd., 1993). Bu nedenle, bu çalışmada ölçme aracının yapı geçerliğinin yanı sıra, benlik değeri ölçümüyle ilişkisi bağlamında ölçüt bağıntılı geçerliğine de bakılmıştır.

1. Yöntem

Bu çalışmada KBK çerçevesinde yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik olarak tanımlanan temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyini değerlendirmek için kullanılacak bir ölçüm aracının oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, yürütülen birinci çalışmada, Gagné (2003) tarafından geliştirilen Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri incelenmiştir. İkinci çalışmada ise temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu değerlendirmek amacıyla oluşturulan revize formun psikometrik özellikleri değerlendirilmiştir.

1.1. Birinci Çalışma

Bu çalışmada, ihtiyaç doyumunu ölçmek için sıklıkla kullanılan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin (Gagné, 2003) Türkçe formunun psikometrik özelliklerini (yapı geçerliği, ölçüt bağıntılı geçerlik ve güvenirlilik) incelemek amaçlanmıştır.

1.1.1. Katılımcılar

Bu çalışmaya, Maltepe ve Hacettepe üniversitelerinde öğrenim gören 232 katılımcı gönüllülük esası temelinde dâhil olmuştur. Kolaylıkla bulunabileni örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılan katılımcıların yaşları 18-25 aralığında değişmektedir ($Ort.=20.92$, $S=1.44$). Örneklemin %78.90'ı (183) kadın, %21.10'u (49) ise erkektir.

1.1.2. Veri Toplama Araçları

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği. Bu ölçüm aracı, İş Yaşamında İhtiyaç Doyumu Ölçeği'nde (Ilardi vd., 1993) yer alan ifadelerin Gagné (2003) tarafından gündelik yaşama uygun biçimde yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur. Bu ölçekte yetkinlik (6 madde), özerklik (7 madde) ve ilişkisellik (8 madde) ihtiyaçlarının karşılanmasını temsil eden 7'li Likert tipinde (1=*kesinlikle doğru değil*, 7=*tamamen doğru*) değerlendirilen 21 madde bulunmaktadır. Bu maddelerden 9'u ise ters kodlanmaktadır. Gagné (2003) ölçeğin toplamı için iç tutarlık katsayısını .89 olarak rapor ederken; yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik alt boyutları için bu değeri sırasıyla, .71, .69 ve .86 biçiminde rapor etmiştir. Ölçekten alınan puanın artması ihtiyaç doyumunun artmasını temsil etmektedir. Söz konusu ölçeğin bu çalışmada kullanılması amacıyla, ölçekte yer alan İngilizce ifadeler yazar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Psikoloji alanında uzman olan dört yargıcının ifadelerin uygunluğunu değerlendirmesinden ve geri çeviri işleminden sonra, çevirilerde gerekli değişikliklere gidilerek ölçeğin Türkçe formuna son hali verilmiştir.

Rosenberg Benlik Değeri Ölçeği. Bireylerin kendilerine ilişkin olumlu değerlendirmelerini ölçmek amacıyla geliştirilen bu ölçek (Rosenberg, 1965) 10 madde içermekte ve 4'lü Likert tipinde (1=*çok yanlış*, 4=*çok doğru*) değerlendirilmektedir. 5 maddesi ters kodlanan bu ölçüm aracından elde edilen yüksek puanlar benlik değerinin artmasını temsil etmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmış ve yazar iç

tutarlık katsayısını .90 olarak bulmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı .73 olarak elde edilmiştir.

1.1.3. İşlem

Bu çalışma için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan onay alınmıştır (76000869/433-2942 sayılı karar). Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin çeviri ve geri çeviri süreci tamamlandıktan sonra, ölçme araçları katılımcılara ders saatlerinde, dersin sorumlularının izni dâhilinde ve gruplar halinde uygulanmıştır. Araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilen ve elde edilen verilerin gizliliğinin korunacağı beyan edilen katılımcıların bir ölçek setini tamamlaması yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Katılımcılardan elde edilen veriler, öncelikle, tek yönlü ve çok yönlü aşırı değerler açısından gözden geçirilmiştir. Ölçekte bulunan olumsuz ifadelerin ters kodlaması yapıldıktan sonra, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemek için temel bileşenler analizi, paralel analiz ve korelasyon analizi ile Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplama yolundan yararlanılmıştır.

1.1.4. Bulgular

Yapı Geçerliliği. Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla, ilk olarak, ölçeğe ilişkin verinin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett testleri ile değerlendirilmiştir. .80 olarak hesaplanan KMO değerinin .60'ın üzerinde olması (Worthington ve Whittaker, 2006) ve Bartlett testinin anlamlı çıkması (1049.10, $p < .001$) verilere faktör analizi uygulanabileceğini göstermiştir. Ölçeğin faktör yapısını değerlendirmek amacıyla, maddelere temel bileşenler analizi uygulanmış, öz değeri 1'den büyük olan ve yamaç eğimi grafiğinin işaret ettiği üç faktör elde edilmiştir. Ayrıca, Tablo 1'de görüldüğü gibi, ölçeğin faktör yapısı maddelere uygulanan paralel analiz yoluyla da değerlendirilmiştir (Hayton, Allen ve Scarpello, 2004, s. 198; Horn, 1965). Bu doğrultuda, paralel analiz yoluyla elde edilen faktörlerin öz değerleri temel bileşenler analizinden elde edilen öz değerlerle karşılaştırılmıştır. Buna göre, temel bileşenler analizinden elde edilen ilk üç faktörün öz değerinin paralel analizden elde edilen ilk üç faktörün öz değerinden büyük olduğunu gösteren bulgu ölçeğin üç faktörlü yapısına destek sağlamıştır.

Tablo 1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği için temel bileşenler analizi ve paralel analiz sonucu elde edilen öz değerlerinin karşılaştırılması

Faktör	Temel bileşenler analizi öz değeri	Paralel analiz öz değeri
1	4.75	1.67
2	1.93	1.51
3	1.50	1.42
4	1.23	1.37

Not. Temel Bileşenler Analizi sonucunda elde edilen ilk üç faktörün öz değeri Paralel Analiz sonucunda elde edilen ilk üç faktörün öz değerinden büyük olduğu için uygun faktör sayısı üç olarak belirlenmiştir.

Temel bileşenler analizi Promax eksen döndürme tekniği kullanılarak tekrarlandığında, maddeler üç faktöre zorlanmış ve bu 3 faktörlü yapının toplam varyansın %38.97'sini açıkladığı görülmüştür (Tablo 2). Buna göre, 9 madde içeren birinci faktör varyansın %22.61'ini açıklamaktadır. Bu boyutu oluşturan maddeler incelendiğinde ise 5 maddenin ilişkisellik ihtiyacını temsil ederken, 4 maddenin yetkinlik ve özerklik ihtiyaçlarını temsil ettiği gözlenmiştir. Diğer yandan, 7 maddeden oluşan ikinci faktörün varyansın %9.20'sini açıkladığı ve bu boyutun genel olarak farklı ihtiyaçları temsil eden ters kodlanan maddelerden oluştuğu gözlenmiştir. Son faktöre bakıldığında, varyansın %7.16'sını açıklayan bu faktörün 5 maddeden oluştuğu ve bu maddelerin özerklik ihtiyacının doyumu ile ilgili olduğu görülmüştür. Özetle, ölçeğe ilişkin temel bileşenler analizi bulguları ölçekte yer alan ters kodlanan maddelerin, Johnston ve Finney'in (2010) işaret ettiği gibi, temel psikolojik ihtiyaçları ayırt etmekte yetersiz kaldığını göstermiştir.

Tablo 2. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçe formunun maddelerine ilişkin temel bileşenler analizi sonuçları

Maddeler	Faktör yükleri		
	1	2	3
6. Temas kurduğum insanlarla iyi geçinirim. (İ)	.69		
12. Yaşamımdaki insanlar beni önemserler. (İ)	.69	.38	
5. Tanıdığım insanlar bana yaptığım şeylerde iyi olduğumu söylerler. (Y)	.67		
21. Genelde insanlar bana karşı oldukça dost canlısıdır. (İ)	.65		
14. Gündelik yaşamımda etkileşimde bulunduğum insanlar duygularımı dikkate alma eğilimindedirler. (Ö)	.65	.39	
13. Çoğu zaman yaptığım şeylerden dolayı bir başarı duygusu hissederim. (Y)	.61		.40
2. Etkileşimde bulunduğum insanlardan gerçekten hoşlanırım. (İ)	.53		
9. Düzenli olarak etkileşimde bulunduğum insanları en iyi arkadaşlarım olarak görürüm. (İ)	.51		
10. Son zamanlarda ilginç yeni beceriler kazanabildim. (Y)	.30		
16. Yakın olduğum pek fazla insan yoktur. (İ)		.67	
15. Yaşamımda ne kadar yetenekli olduğumu gösterme şansını pek elde etmem. (Y)		.66	
7. Çoğunlukla kendi başıyım ve pek fazla sosyal temasım yoktur. (İ)		.62	
19. Çoğu kez kendimi çok fazla yetenekli bulmam. (Y)		.58	.42
18. Düzenli olarak etkileşimde bulunduğum insanlar benden pek hoşlanıyor gibi görünmezler. (İ)	.39	.54	
3. Çoğu kez, kendimi çok yetkin görmem. (Y)		.40	
11. Günlük yaşamımda, çoğu kez bana söyleneni yapmak zorunda kalırım. (Ö)		.36	.35
1. Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar vermede kendimi özgür hissederim. (Ö)			.71
8. Düşüncelerimi ve görüşlerimi ifade etmekte genellikle kendimi özgür hissederim. (Ö)			.66
20. Gündelik yaşamımda birtakım şeyleri nasıl yapacağıma karar verme fırsatı pek bulunmamakta. (Ö)		.35	.64
4. Yaşamımda kendimi baskı altında hissederim. (Ö)			.52
17. Gündelik yaşamımda kendim olabildiğimi oldukça fazla hissederim. (Ö)	.38		.43
Açıklanan varyans (%)			38.97
Alt boyutlar için iç tutarlık katsayıları	.76	.66	.63
Tüm maddeler için iç tutarlık katsayısı			.81

Not 1. Maddelerin orijinal ölçekte buldukları alt boyutlar (Y) yetkinlik, (Ö) özerklik ve (İ) ilişkisellik olarak yanlarına belirtilmiştir.

Not 2. Ölçekte yer alan 3, 4, 7, 11, 15, 16, 18, 19 ve 20 numaralı maddeler ters kodlanmaktadır.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik. Ölçeğin Türkçe formunun ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla, temel psikolojik ihtiyaçların karşılama düzeyinin benlik değeri ile kuramsal olarak önerilen (Deci ve Ryan, 1995, s. 46; Ryan ve Deci, 2000b, s. 326; Ryan ve Deci, 2017, s. 255) ve görgül çalışmalarla desteklenen (örn., Deci vd., 2001; Demirtaş vd., 2017; Hadden ve Smith, 2019; Heppner vd., 2008; Ilardi vd., 1993) ilişkisi incelenmiştir. Buna göre, ölçekten elde edilen ve ihtiyaç doyumunu temsil eden ortalama puanın benlik değeri ölçümünden elde edilen ortalama puanla korelasyonu incelenmiş ve bu ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür ($r=.21, p<.01$). Diğer bir deyişle, ihtiyaç doyumu arttıkça benlik değerinin de arttığı söylenebilir.

Güvenirlik. Ölçeğin güvenirliğini değerlendirmek amacıyla, maddelere ilişkin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve madde-toplam korelasyonları incelenmiştir. Ölçekte yer alan 21 madde için iç tutarlık katsayısı .81 olarak elde edilirken, madde-toplam korelasyonlarının .20 ile .51 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ayrıca, iç tutarlık katsayısının ağırlıklı olarak ilişkisellik maddelerinden oluşan birinci faktör için .76, ters maddelerden oluşan ikinci faktör için .66 ve özerklik maddelerinden oluşan üçüncü faktör için ise .63 olduğu görülmüştür.

Özetle, uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen bulgular yetkinlik, özerklik ve ilişkiselliği temsil eden maddelerin boyutlara ayrışmasında sorun olduğuna işaret etmektedir. Dahası, ölçekte yer alan ters yönlü maddelerin, bu maddeler farklı ihtiyaçları temsil

ettiği halde, istatistiksel olarak bir araya toplanarak ikinci boyutu oluşturması, katılımcılarda olumsuz tepki setinin geliştiğini düşündürmüştür. Buna göre, ölçek ifadelerinin içeriğinden ziyade, ifadelerin olumsuz yönü nedeniyle yapay bir biçimde bir faktör altında toplandığı söylenebilir (Carmines ve Zeller, 1979, s. 65; Marsh, 1996, s. 810; Schmitt ve Stults, 1985). Johnston ve Finney (2010) ölçeğe ilişkin benzer bulgular ortaya koyarak, ölçekte yer alan ters yönlü ifadelerin bir boyut oluşturduğuna dikkat çekmişler ve ölçeğin gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Sonuç olarak, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçe formunun ölçüt bağımlı geçerliği sağladığı ve kabul edilebilir bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu söylenebilir. Diğer yandan, ölçeğin faktör yapısının ve ters maddelerin ise gözden geçirilmesi gerektiği görülmüştür.

1.2. İkinci Çalışma

Bu çalışmanın amacı Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'ni gözden geçirerek geçerlik ve güvenilirlik özelliklerini güçlendirmektir. Birinci çalışmadan elde edilen bulgular, orijinal ölçeğin Türkçe formunun üç temel ihtiyacı ayrı ayrı ölçmekte yetersiz kaldığını ve ters maddelerin olumsuz tepki seti haline dönüştüğünü göstermiştir. Bu nedenle, ölçeğin birinci çalışmada kullanılan formundaki maddelerden özellikle ters yönlü ifadeler tekrar gözden geçirilmiş ve ölçeğin revize formuna, Dengelenmiş Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nden (The Balanced Measure of Psychological Needs Scale; Sheldon ve Hilpert, 2012) bazı maddeler ile araştırmacı tarafından oluşturulan yeni maddeler eklenerek madde havuzu genişletilmiştir.

1.2.1. Katılımcılar

Örneklem I. Bu çalışmanın birinci örneklemini, kolaylıkla bulunabileni örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılan ve Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim gören gönüllü 226 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem %84.50'si (191) kadın, %15.50'si (35) ise erkek bireylerden oluşmakta ve katılımcıların yaşları 18-25 arasında değişmektedir ($Ort.=20.74$, $S=1.57$).

Örneklem II. Bu çalışmanın ikinci örneklem grubunu, İstanbul ve Ankara'da yer alan farklı vakıf ve devlet üniversitelerinde (Hacettepe, Ufuk, Marmara ve Maltepe) öğrenimine devam eden ve çalışmaya gönüllülük esası temelinde katılım gösteren 531 katılımcı oluşturmaktadır. Yaşları 18-26 arasında değişen ($Ort.=21.16$, $S=1.54$) katılımcıların %68.70'i (365) kadın ve %31.30'u (166) erkektir. Kolaylıkla bulunabileni örnekleme tekniği kullanılarak oluşturulan bu örneklemden elde edilen veri sadece doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi için kullanılmıştır.

1.2.2. Veri Toplama Araçları

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin revize formunda toplam 40 madde bulunmakta ve 7'li Likert tipinde değerlendirilmektedir. Bu maddelerin 20'si orijinal ölçekte yer alan ve birinci çalışmada kullanılan maddelerdir. Ancak bu maddelerden özellikle ters kodlanan ifadeler, olumsuz tepki setini önleyebilmek amacıyla gözden geçirildikten sonra revize forma eklenmiştir. Ölçeğin İngilizce formunda (Gagné, 2003) özerklik alt boyutunda puanlanan bir madde ise (*Gündelik yaşamımda etkileşimde bulunduğum insanlar duygularımı dikkate alma eğilimindedirler*), birinci çalışmadan elde edilen istatistiksel bulgular gözetildiğinde ve kuramsal olarak özerklik ihtiyacından ziyade ilişkisellik ihtiyacını temsil ettiği düşünüldüğünde ayırt ediciliği düşük olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, ilgili madde revize formdan çıkarılmıştır. Ayrıca, ihtiyaç doyumuna yönelik Sheldon ve Hilpert'in (2012) geliştirdiği Dengelenmiş Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği de incelenmiş ve madde havuzunu genişletmek amacıyla, bu ölçümde yer alan 6 madde revize forma dâhil edilmiştir. Ölçekte yer alan diğer maddeler ise Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'ndeki ifadelerle örtüşme gösterdiği düşünüldüğünden ve tekrarlı ifadelerle yer vermemek amacıyla revize forma dâhil edilmemiştir.

Son olarak, ölçeğin revize formunda araştırmacı tarafından oluşturularak eklenen 14 madde ile kültüre özgü ifadeler yer vererek, ölçme aracının kapsam ve yapı geçerliğini arttırmak hedeflenmiştir. Bu ifadeler belirlenirken, temel psikolojik ihtiyaçların tanımlarından hareketle, katılımcıların en sık belirttikleri ifadelerin tespit edildiği bağımsız bir çalışmanın ($N=90$; %55.60 kadın, %44.40 erkek; yaş için $Ort.=22.22$, $S=1.26$) bulgularından yararlanılmıştır. Buna göre, yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının kavramsal tanımları temelinde, katılımcılar tarafından en sık tekrarlanan kelimeler ve ifadeler, bu çalışmaya konu olan revize forma eklenen yeni maddelerde temsil edilmeye çalışılmıştır. Son olarak, revize form için oluşturulan 40 maddelik havuz sosyal psikoloji alanında uzman üç bağımsız yargıcının değerlendirmesine sunulmuştur. Yargıcılar her bir maddeyi, ilgili ihtiyacı yansıtıp yansıtmadığı ve ifadenin uygunluğu açısından değerlendirmişlerdir. Yargıcıların değerlendirmeleri ve önerileri doğrultusunda, gerekli değişiklikler yapılmış ve ölçeğin revize formunun nihai haline ulaşılmıştır. Bu formda 13 madde yetkinlik, 12 madde özerklik ve 15 madde ise ilişkisellik alt boyutunu temsil etmektedir. Ölçekte yer alan maddelerden 13'ü ise ters kodlanmaktadır. Birinci çalışmada ölçeğin orijinal formundaki ters kodlanan maddelerin olumsuz tepki setini yansıtan biçimde bir boyut oluşturduğu görülmesine rağmen, revize formun 40 maddeden oluşan madde havuzunda da bu maddeler muhafaza edilmiştir. Bir ölçme aracının hem yapı ve kapsam geçerliğinin sağlanması hem de katılımcıların evet deme eğilimini azaltması amacıyla ters yönde maddeler içermesi önerilmektedir (Cronbach, 1946, s. 492; Nunnally ve Bernstein, 1994, s. 391; Paulhus, 1991; Schmitt ve Stults, 1985). İkinci çalışmada olumsuz tepki setini azaltabilmek amacıyla, Marsh'ın (1996) da önerdiği üzere, ilk olarak bu maddelerin ifade biçimleri gözden geçirilmiş ve anlam olarak olumsuz, biçim olarak mümkün olduğunca olumlu şekilde ifade edilmesi için değişikliklere gidilmiştir. Örneğin orijinal ölçekteki “*Yakın olduğum pek fazla insan yoktur.*” maddesi revize formun madde havuzunda “*Yakın olduğum insan çok azdır.*” biçiminde değiştirilerek muhafaza edilmiştir. Diğer bir örnekte ise “*Yaşamımda ne kadar yetenekli olduğumu gösterme şansını pek elde etmem.*” ifadesinde değişikliğe gidilerek “*Genellikle ne kadar yetenekli olduğumu gösterme şansını kaçıyorum.*” biçiminde revize formun madde havuzunda tutulmuştur.

Rosenberg Benlik Değeri Ölçeği. Benlik değerini ölçmek için kullanılan bu ölçeğin psikometrik özelliklerine birinci çalışmada yer verilmiştir. Bu çalışmada ise iç tutarlık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

1.2.3. İşlem

Ölçme araçları katılımcılara ders saatlerinde, dersin sorumlularının izni dâhilinde ve gruplar halinde uygulanmıştır. Araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilen ve elde edilen verilerin gizliliğinin korunacağı beyan edilen katılımcıların bir ölçek setini tamamlaması yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler, tek yönlü ve çok yönlü aşırı değerler açısından gözden geçirildikten sonra, ölçeğin geçerliğini değerlendirmek için birinci örneklemden elde edilen veriler üzerinde temel bileşenler analizi, paralel analiz ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için ise Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarım güvenirlilik hesaplama tekniklerinden yararlanılmıştır. İkinci örneklemden elde edilen veri ise doğrulayıcı faktör analizinde ve güvenirlilik analizlerinde kullanılmıştır.

1.2.4. Bulgular

Yapı Geçerliği. Ölçeğin 40 maddelik revize formunun faktör yapısını inceleyebilmek için öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı KMO ve Bartlett testleriyle değerlendirilmiştir. Buna göre, .89 olarak elde edilen KMO değerinin .60'ın üstünde olması (Worthington ve Whittaker, 2006) ve Bartlett testinin anlamlı çıkması (4727.97 , $p<.001$) verilere faktör analizi uygulanabileceğini göstermiştir. Verilere uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda ise öz değeri 1'den büyük ve yamaç eğimi grafiğinin işaret ettiği dört faktör bulunmuştur. Bu dört faktörlü yapı, verilere uygulanan paralel analiz sonucuyla da desteklenmiştir (Hayton vd., 2004, s. 198; Horn, 1965). Bu nedenle, Promax eksen döndürme

tekniki kullanılarak temel bileşenler analizi tekrarlanmış ve maddeler dört faktöre zorlanmıştır. Elde edilen bulgular, bu dört faktörden üçünün temel psikolojik ihtiyaçları yansıttığını, ancak dördüncü faktörün ters kodlanan maddelerden oluştuğunu, diğer bir deyişle, olumsuz tepki setini yansıttığını göstermiştir.

Olumsuz tepki seti, bir ölçüm aracının faktör yapısını bozmasının yanı sıra, bu ölçüm aracından elde edilen puanlar üzerinden elde edilen değişkenler arası ilişkiler açısından da problem yaratabilmektedir (Carmines ve Zeller, 1979, s. 65; Marsh, 1996, s. 810; Schmitt ve Stults, 1985). Birinci çalışmanın bulgularıyla birlikte değerlendirildiğinde, ikinci çalışmanın bulguları da bu ölçüm aracı için olumsuz tepki setinin önüne geçilemediğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, ölçekte yer alan ters kodlanan ifadelerin anlamından ziyade ifadenin yönü nedeniyle cevaplandığı ve bu durumun ölçeğin geçerliğini zedelediği düşünülmüştür. Bir ölçüm aracıda olumsuz tepki seti ile baş etmek konusunda Marsh'ın (1996, s. 810) da önerdiği biçimde, ölçekte yer alan 13 ters kodlanan maddenin ölçüm aracından çıkarılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, faktörlere yakın değerlerde yüklenen bir madde de ayırt ediciliği düşük olarak değerlendirildiği için elenmiştir. Geriye kalan 26 madde için temel bileşenler analizi Promax eksen döndürme tekniği kullanılarak tekrarlanmış ve maddeler üç boyuta zorlanmıştır. Ölçeğin 26 maddelik formuna ilişkin üç faktörlü yapı Tablo 3'te gösterildiği üzere paralel analiz bulgularıyla da desteklenmiştir.

Tablo 3. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu için temel bileşenler analizi ve paralel analiz sonucu elde edilen öz değerlerinin karşılaştırılması

Faktör	Temel Bileşenler Analizi öz değeri	Paralel Analiz öz değeri
1	8.46	1.59
2	3.48	1.50
3	1.94	1.45
4	1.28	1.40

Not. Temel Bileşenler Analizi sonucunda elde edilen ilk üç faktörün öz değeri Paralel Analiz sonucunda elde edilen ilk üç faktörün öz değerinden büyük olduğu için uygun faktör sayısı üç olarak belirlenmiştir.

Temel psikolojik ihtiyaçların ayrı birer boyut olarak gözlemlendiği bu üç faktörlü yapı varyansın %53.41'ini açıklamaktadır (Tablo 4). Faktörler incelendiğinde, varyansın %32.56'sını açıklayan ilk faktörün ilişkisellik ihtiyacını temsil eden 11 ifadeden oluştuğu gözlemlenmiştir. Varyansın %13.39'unu açıklayan ikinci faktör ise yetkinlik ihtiyacını yansıtan 9 maddeyi içermektedir. Son olarak, üçüncü faktör ise özerklik ihtiyacını yansıtan 6 maddeyi içermekte ve varyansın %7.47'sini açıklamaktadır.

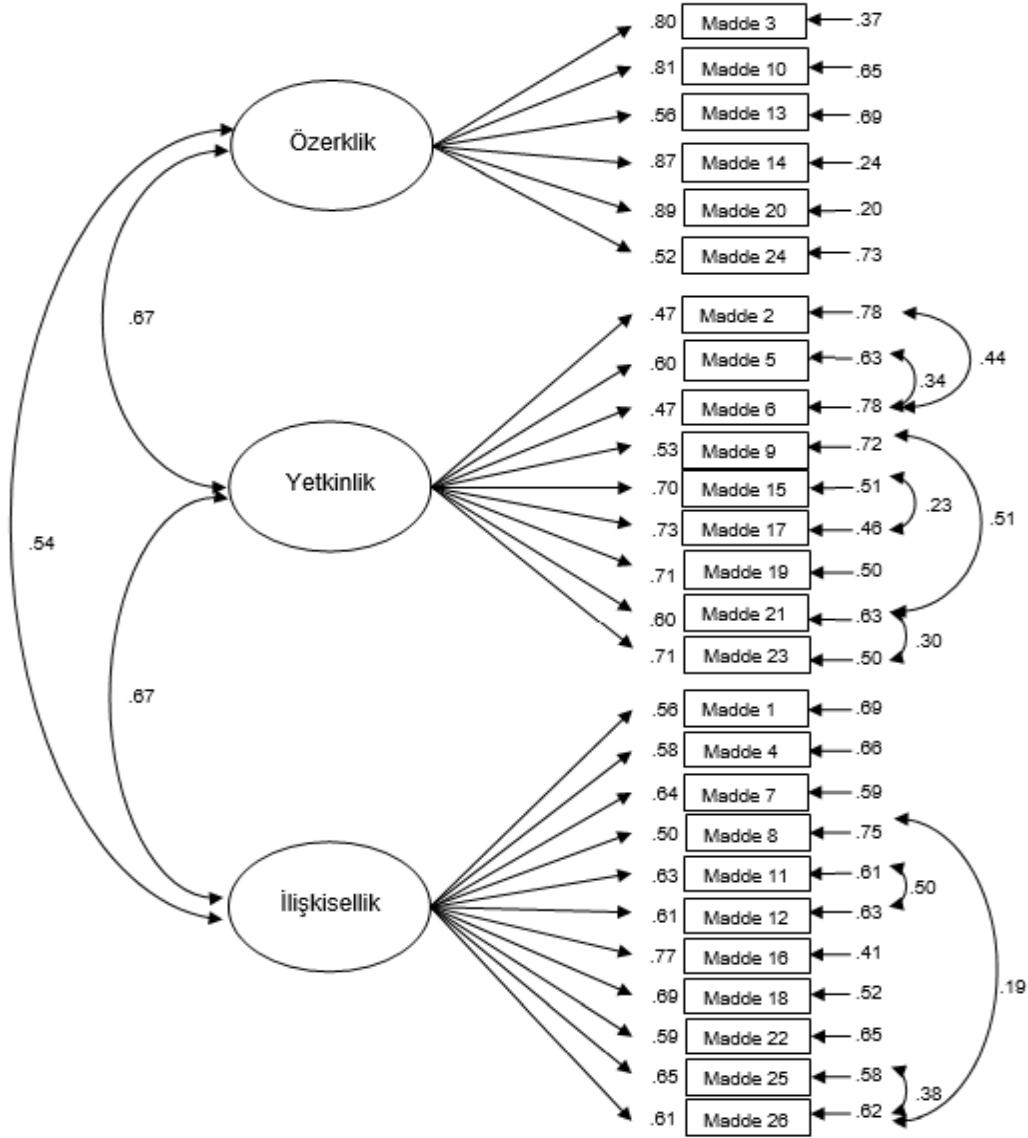
Tablo 4. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'nun maddelerine ilişkin temel bileşenler analizi sonuçları

Maddeler	Faktörler		
	1	2	3
16. Yaşamımdaki insanlar beni önemserler.	.78	.44	
26. Etkileşimde bulunduğum insanlardan gerçekten hoşlanırım.	.78		
12. Arkadaşlarımdan samimiyetine güvenirim.	.76		
25. Hayatımdaki insanlarla birlikte olmaktan keyif alırım.	.72		
11. Yakın olduğum insanların zor zamanlarımda yanımda olacaklarını bilirim.	.69		
18. Genelde insanlar bana karşı oldukça dost canlısıdır.	.67		
22. Uzun süredir devam eden dostluklarım var.	.63		
7. Çevremdeki insanlar benimle zaman geçirmekten hoşlanırlar.	.60	.40	
4. Önemseyen ve beni önemseyen insanlarla birbimize temas ettiğimizi hissedirim.	.56		
1. Temas kurduğum insanlarla iyi geçinirim.	.56		
8. Düzenli olarak etkileşimde bulunduğum insanları en iyi arkadaşlarım olarak görürüm.	.48		
6. Zorlu işleri üstlenir ve ustalıklı başa çıkarırım.		.78	
5. Çoğu zaman yaptığım şeylerde kendimi başarılı hissedirim.		.76	.41
23. Sahip olduğum beceriler doğrultusunda kendimi geliştirebilirim.		.76	.46
2. Elime aldığım hemen her işi genellikle iyi yaparım.		.74	
17. Gündelik yaşamımda karşılaştığım sorunlar için çözümler üretebilecek becerilere sahibim.	.45	.72	.56
19. Çoğunlukla amacıma ulaşmayı başarırım.		.72	.43
15. Yaşamımda karşılaştığım zorlukları yenebilecek kapasitedeyim.	.48	.64	.56
21. Değişik yeni beceriler kazanabilirim.		.64	
9. Kendime farklı yeni uğraşlar edinebilirim.		.60	
14. Hayatımda nasıl yaşayacağımın kontrolü bendedir.		.47	.92
20. Yaşamıma özgürce yön verebilirim.		.47	.85
10. Hayatımı genellikle kendi tercihlerime göre yaşarım.		.41	.85
3. Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar vermede özgürüm.			.84
24. Tercihlerim "gerçek ben"i yansıtır.		.58	.64
13. Genellikle düşüncelerimi ve görüşlerimi özgürce ifade ederim.		.52	.57
Açıklanan varyans (%)			53.41
Alt Boyutlar için iç tutarlık katsayıları	.86	.87	.88
Tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı			.91

Not. Gri renkle vurgulanan maddeler orijinal ölçek maddeleridir. Birinci faktör: ilişkisellik, ikinci faktör: yetkinlik, üçüncü faktör: özerklik

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'na ait temel bileşenler analizi sonucunda ulaşılan üç faktörlü yapının doğrulanıp doğrulanmadığını incelemek amacıyla, 531 katılımcıdan oluşan ikinci örneklemden elde edilen veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu üç faktörlü modeli değerlendirmek için uyum indeksleri ile modifikasyon indekslerine başvurulmuş ve modelde bazı değişikliklere gidilmesi gerektiği anlaşılmıştır [$\chi^2(296, N=531)=1650.38, p<.001, RMSEA=.09, GFI=.80, AGFI=.76, CFI=.81, NNFI=.79$]. Modifikasyon indekslerine bakıldığında, aynı boyut altında yer alan ve anlamsal olarak birbirine yakın bazı ifade çiftlerinin hata kovaryanslarının birbirine bağlanmasının uyum indekslerinde artışa yol açacağı gözlenmiştir. Bu madde çiftleri arasındaki ilişkiler serbest bırakılarak analiz tekrarlandığında ise elde edilen uyum indeksi değerlerinin modele destek sağladığı görülmüştür [$\chi^2(279, N=531)=829.53, p<.001, RMSEA=.06, GFI=.90, AGFI=.87, CFI=.91, NNFI=.92$]. Modele ilişkin χ^2 /sd oranının 1/3 oranının altında kalması, modelin iyi düzeyde uyum göstermesine işaret etmektedir. Ölçeğin üç faktörlü yapısına ilişkin model ile maddeler arasında serbest bırakılan ilişkiler Şekil 1'de sunulmuştur. Sonuç olarak, doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen bulgular, ölçek maddelerinin temsil ettikleri alt boyut için anlamlı düzeyde faktör yüküne sahip olduklarını göstermekte ve genel olarak ölçeğe ilişkin üç faktörlü yapının uygunluğuna işaret etmektedir.

Şekil 1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu için doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının grafik gösterimi

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'nun ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla, ölçüm aracından elde edilen ve ihtiyaç doyumunu temsil eden ortalama puan ile benlik değeri ölçümünden elde edilen ortama puan arasındaki korelasyon incelenmiştir. Buna göre, ihtiyaç doyumunu ve benlik değeri arasındaki ilişkiye dair kuramsal görüşlerle (Deci ve Ryan, 1995, s. 46; Ryan ve Deci, 2000b, s. 326; Ryan ve Deci, 2017, s. 255) ve önceki çalışmaların bulgularıyla tutarlı olarak (Deci vd., 2001; Demirtaş vd., 2017; Hadden ve Smith, 2019; Heppner vd., 2008; Ilardi vd., 1993), ihtiyaç doyumunun benlik değeri ile olumlu yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür ($r=.57, p<.001$). Diğer bir deyişle, bireylerde temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyi arttıkça, benlik değeri de artmaktadır. Ayrıca, benlik değerinin yetkinlik ($r=.55, p<.001$), özerklik ($r=.45, p<.001$) ve ilişkisel ($r=.34, p<.001$) alt boyutlarıyla da pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkiler gösterdiği gözlenmiştir. Değişkenler arası korelasyon katsayıları ile ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Değişkenler arası korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	Ort.	SS
1. Yetkinlik	1				5.15	.87
2. Özerklik	.60*	1			5.08	1.05
3. İlişkisellik	.38*	.29*	1		5.51	.80
4. İhtiyaç doyumu	.83*	.76*	.76*	1	5.29	.69
5. Benlik değeri	.55*	.45*	.34*	.57*	3.19	.50

* $p < .001$

Güvenirlik. Ölçeğin revize formunun güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla ilk olarak, birinci örneklemden elde edilen veriler aracılığıyla, hem ölçeğin geneli hem de alt boyutlar için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan 26 maddenin tümü için Cronbach alfa değeri .91 olarak elde edilmiştir. Bu değer yetkinlik alt boyutu için .87, özerklik alt boyutu için .88 ve ilişkisellik alt boyutu için ise .86 olarak hesaplanmıştır. Bunun yanı sıra, ölçekte yer alan maddeler için hesaplanan madde toplam korelasyon katsayılarının ise .21 ile .68 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliğine ilişkin iki yarım güvenilirlik hesaplama tekniği de kullanılmış ve ölçeğin iki yarım güvenirliliği .83 olarak elde edilmiştir. Son olarak, ölçeğin güvenirliliği ikinci örneklemden elde edilen verilerde Cronbach alfa değeri hesaplama yoluyla da incelenmiştir. Buna göre, ikinci örnekleme ölççeğin geneli için Cronbach alfa değeri .93 olarak elde edilirken; bu değer yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik alt boyutları için sırasıyla .88, .86 ve .88 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ikinci örnekleme ait veriler üzerinden iki yarım güvenilirlik katsayısı da hesaplanmış ve bu değer .87 olarak elde edilmiştir. Sonuç olarak, ölçeğin revize formuna ilişkin güvenilirlik bulguları, bu ölçüm aracının temel psikolojik ihtiyaçların karşılama düzeyini tutarlıkla ölçtüğüne işaret etmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, KBK (Deci ve Ryan, 2000) çerçevesinde önerilen ve geniş bir inceleme alanına sahip temel psikolojik ihtiyaçların karşılama düzeyini ölçmek için kullanılan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin (Gagné, 2003) Türkçe formunun uyarlamasını yapmak ve gözden geçirilmiş bir formunu oluşturmak amaçlanmıştır. Bu araştırma iki çalışmadan oluşmaktadır. Birinci çalışmada, ilgili ölçüm aracının Türkçe formunun faktör yapısını, ölçüt bağımlı geçerliğini ve güvenirliliğini değerlendirmek amaçlanmıştır. İkinci çalışmada ise ölçeğe dair bir revize form oluşturulmuş ve bu yeni ölçümün faktör yapısı, ölçüt bağımlı geçerliği ve güvenirliliği incelenmiştir.

Birinci çalışmada, 21 maddeden oluşan orijinal ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla temel bileşenler analizi kullanılmış ve paralel analiz bulgularının da desteklediği, varyansın %38.97'sini açıklayan üç faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır. Faktörler incelendiğinde ise toplamda 9 maddeden oluşan birinci faktörde yer alan ifadelerin çoğunun ilişkisellik ihtiyacının karşılama (5 madde) temsil etmesiyle birlikte, yetkinlik (2 madde) ve özerklik ihtiyacı (2 madde) ile ilgili ifadelerin de bu boyut altında yer aldığı gözlenmiştir. Diğer yandan, 7 maddeden oluşan ikinci faktörün ise genel olarak ters kodlanan maddeleri içerdiği görülmüştür. Üçüncü faktöre bakıldığında, özerklik ihtiyacıyla ilgili 5 maddenin bu boyut altında toplandığı sonucu elde edilmiştir. Temel bileşenler analizi bulguları, ölçekte yer alan ve kuramsal alt yapısı bulunan maddelerin yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarını temsil eden biçimde boyutlar altında toplanmadığını ortaya koymaktadır. Dahası, ölçekteki ters kodlanan maddelerin bir alt boyut haline gelmesi, bu ölçümün Johnston ve Finney'in (2010) işaret ettiği biçimde, olumsuz tepki seti içerdiğini düşündürmüştür.

Diğer yandan, ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğini değerlendirmek için benlik değeri ile ilişkisi incelenmiş ve ihtiyaç doyumunun benlik değeriyle pozitif yönde ilişkisi gözlenmiştir

($r=.21$, $p<.01$). Bu bulgu, temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının benlik değeri ile ilişkisine işaret eden kuramsal açıklamalarla (Deci ve Ryan, 1995, s. 46; Ryan ve Deci, 2000b, s. 326; Ryan ve Deci, 2017, s. 255) ve araştırma bulgularıyla da tutarlık göstermektedir (Deci vd., 2001; Demirtaş vd., 2017; Hadden ve Smith, 2019; Heppner vd., 2008; Ilardi vd., 1993). Kurama göre, benlik değeri iyi olma halinin bir bileşenidir. Bireyde özerklik, yetkinlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının karşılanmasına dair deneyimler arttıkça, olumlu benlik görüşü desteklenecek ve benlik değeri artacaktır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bulgular, ölçekte yer alan tüm maddeler için iç tutarlık katsayısının kabul edilebilir düzeyde ($\alpha=.81$) olduğunu göstermiştir. Öte yandan, ölçeğin genelini ihtiyaç doyumunu ölçmek için tutarlı bir ölçüm gibi görünmesiyle birlikte, iç tutarlık katsayısının alt boyutlar için görece düşük düzeylerde olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle, ölçeğin üç temel ihtiyacı ayrı ayrı ölçmekte iç tutarlığının düşük olduğu ve olumsuz tepki setinin rolünün dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçe formunun ölçüt bağıntılı geçerliği sağladığı ve ölçeğin genelini kabul edilebilir bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu söylenebilir. Ancak, ölçeğin faktör yapısının Johnston ve Finney'nin (2010) de ifade ettiği gibi, sorunlu olduğu da görülmüştür. Diğer bir deyişle, ölçekteki ters kodlanan maddelerin anlamlarından bağımsız olarak, sadece olumsuzluk içermesi nedeniyle cevaplanmış ve bu durumun bir tepki seti haline dönüşmüş olabileceği düşünülmektedir. Bir ölçüm aracında yer alan ifadelerin anlamından ziyade ifade tarzı nedeniyle benzer biçimde cevaplanması ve istatistiksel olarak yapay bir boyut haline gelmesi olumsuz tepki seti olarak tanımlanmaktadır (Carmines ve Zeller, 1979, s. 65; Marsh, 1996, s. 810; Schmitt ve Stults, 1985). Ölçüm aracının bu tür bir tepki setini içermesi geçerlik ve güvenilirliğini zedelenmekte; dolayısıyla, ölçüm puanlarına dayalı elde edilen ilişkiler açısından da tehdit oluşturabilmektedir. Ölçeklerde olumsuz tepki setini önleyebilmek amacıyla, ters kodlanan maddelerin biçimsel açıdan ziyade içerik açısından olumsuzluk taşıyacak şekilde oluşturulması, puanlamaya dâhil edilmeyen olumsuz içerikli dolgu maddelerin kullanılması veya nihai olarak ters kodlanan maddelerin ölçüme dâhil edilmemesi gibi yollar önerilmektedir (Marsh, 1996, s. 810). Bu bağlamda, bu araştırma kapsamındaki ikinci çalışmada, ters kodlanan ifadelerde gözden geçirmeye gidilmesi, kültüre özgü yeni ifadelerin (olumlu ve olumsuz) eklenmesi ve ölçeğe ilişkin elde edilen bu revize formun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

İkinci çalışmada, ölçeğin orijinal formunda yer alan 20 madde, özellikle ters kodlanan maddeler gözden geçirildikten sonra revize formda da kullanılmıştır. Ancak, özerklik alt boyutunda yer alan bir madde (*Gündelik yaşamımda etkileşimde bulunduğum insanlar duygularımı dikkate alma eğilimindedirler*) ayırt ediciliğinin düşük olduğuna dair kuramsal ve istatistiksel gerekçeler nedeniyle revize forma dâhil edilmemiştir. Ölçeğin revize formuna ait madde havuzu, Dengelenmiş Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nden (Sheldon ve Hilpert, 2012) uyarlanan 6 madde ve araştırmacı tarafından eklenen 14 madde ile genişletilerek 40 maddeye ulaşmıştır. İkinci çalışma kapsamında, bu revize formun geçerlik ve güvenilirliği iki ayrı örneklemden elde edilen veriler üzerinden incelenmiştir. İlk olarak, birinci örneklemden elde edilen verilere uygulanan temel bileşenler analizi ve paralel analiz 40 maddelik revize formun dört faktörden oluştuğunu göstermiştir. Ancak, faktörler incelendiğinde, ölçekte yer alan faktörlerden üçünün yetkinlik, özerklik ve ilişkiselliği temsil ettiği, son faktörün ise araştırmacı tarafından eklenenler dâhil olmak üzere ters kodlanan maddelerden oluştuğu görülmüştür. Bu durum, ölçüm aracında gözden geçirmeye gidilmesine rağmen, olumsuz tepki setinin önlenemediğine işaret etmektedir.

Bir ölçüm aracında olumlu ifadelerin yanı sıra ters kodlanan maddelerin bulunması katılımcıların evet deme eğilimlerini (acquiescence) engellemek amacıyla önerilmektedir (Cronbach, 1946, s. 492; Nunnally ve Bernstein, 1994, s. 391; Paulhus, 1991; Schmitt ve Stults, 1985). Ancak, daha önce belirtildiği gibi, zaman zaman ters yönde kodlanan ifadelerin yapay bir boyut haline dönüşebileceği ve bu durumun hem geçerlik ve güvenilirlik açısından hem de ölçüm puanlarına dayalı ilişkilerin yorumlanması açısından risk taşıdığı belirtilmektedir (Carmines ve

Zeller, 1979, s. 65; Marsh, 1996, s. 810; Schmitt ve Stults, 1985). Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu için de benzer bir durumun söz konusu olduğu ve olumsuz ifadelerin biçimsel açıdan gözden geçirilmesine rağmen olumsuz tepki setinin önüne geçilemediği anlaşılmıştır. Bu nedenle, Marsh'ın (1996) da önerdiği biçimde, ters kodlanan maddeler ile birden fazla faktöre yakın değerlerde yüklenen bir olumlu ifade dışarıda bırakılarak, ölçekte yer alan 26 madde tekrar analiz edilmiştir. 26 maddelik form için yapılan açıklayıcı faktör analizi ve paralel analiz sonuçları, ölçeğin revize formunun yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik alt boyutlarını ayırt edebildiğini ve varyansın %53.41'ini açıkladığını göstermiştir. Ayrıca, ikinci örneklem grubundan elde edilen veriler üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi de bu üç faktörlü yapıyı destekleyen bulgular sunmuştur. Buna göre, ölçeğin 26 maddelik revize formunun temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyini ölçmek konusunda yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir.

Temel Psikolojik İhtiyaçlar-Revize Formu'nun ölçüt bağımlı geçerliğini incelemek amacıyla benlik değeri ölçümüyle ilişkisine ($r=.57, p<.001$) bakıldığında ise bu ilişkinin, birinci çalışmada ölçeğin orijinal formuna dayalı elde edilen ilişkiye ($r=.21, p<.01$) kıyasla daha güçlü olduğu söylenebilir. KBK'nın sağladığı bakış açısına göre, gerçek benlik değerinin (true self-esteem) oluşabilmesinde üç temel psikolojik ihtiyacın karşılanması önemli bir rol oynamaktadır (Deci ve Ryan, 1995, s. 46; Ryan ve Deci, 2000b, s. 326; Ryan ve Deci, 2017, s. 255). Nitekim, ihtiyaç doyumunun benlik değeri ile ilişkisine destek sağlayan görgül araştırma bulguları da mevcuttur (Deci vd., 2001; Demirtaş vd., 2017; Hadden ve Smith, 2019; Heppner vd., 2008; Ilardi vd., 1993). Sonuç olarak, Temel Psikolojik İhtiyaçlar-Revize Formu'nun benlik değeriyle beklenen yönde gösterdiği ilişki temelinde, bu ölçümün ölçüt bağımlı geçerliği sağladığı söylenebilir.

Son olarak, ölçeğin revize formunun güvenirliliğini değerlendirmek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarım güvenirlilik hesaplama yolları kullanılmıştır. Buna göre, birinci örneklemde elde edilen bulgular, hem ölçeğin tümü hem de alt boyutları için elde edilen iç tutarlık katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Ayrıca, iki yarım güvenirlilik tekniği yoluyla elde edilen güvenirlilik katsayısı da bu ölçümün güvenirliliğine destek sağlamıştır. Dahası, ölçeğin güvenirliliği ikinci örneklemde elde edilen veriler üzerinden de değerlendirilmiş ve farklı bir örnekleme de bu ölçümün iç tutarlığının ve iki yarım güvenirliliğinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'nun ihtiyaç doyumunu tutarlı bir biçimde ölçtüğü söylenebilir.

Özetle, bireyin iyi olma, psikolojik büyüme ve bütünleşme amaçlarına hizmet eden temel psikolojik ihtiyaçlar olarak yetkinlik, özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçları geniş bir inceleme alanına sahip olmasının yanı sıra, kültürlerarası düzeyde araştırmalara da konu olmaktadır (Chen vd., 2015; Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000a; Ryan ve Deci, 2017). Bu ihtiyaçların karşılanma düzeyini ölçmek için ise Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği sıklıkla kullanılan bir ölçüm aracıdır (Deci ve Ryan, 2000; Gagné, 2003). Diğer yandan, farklı araştırmalar bu ölçüm aracının özellikle ters yönlü ifadeleri nedeniyle, geçerlik ve güvenirliliğinin incelenmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir (Johnston ve Finney, 2010; Sheldon ve Hilpert, 2012). Bu araştırmada ise Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçeye uyarlamasının yapılması, özellikle ters kodlanan maddeler bağlamında faktör yapısının incelenmesi ve Türkiye'de yapılacak çalışmalarda kullanılabilmesi için gözden geçirilmiş bir formunun oluşturulması amaçlanmıştır. Bu araştırma kapsamında yürütülen birinci ve ikinci çalışma Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'nun geçerlik ve güvenirliliğine destek sağlayan bulgular sunmaktadır. Bununla birlikte, gelecekte yapılacak çalışmalarda ölçeğin psikometrik özelliklerinin farklı özelliklere sahip örneklem grupları aracılığıyla incelenmesinin fayda sağlayabileceği söylenebilir.

Bu araştırma belirli sınırlılıklar da içermektedir. İlk olarak, birinci ve ikinci çalışmada kullanılan verilerin üniversite öğrencilerinden elde edilmesi bir sınırlılık teşkil etmektedir. Bu durum, bu araştırmada ulaşılan bulguların genç yetişkinlerin ötesinde farklı yaş gruplarına

genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Dahası, çalışmada yer alan örneklem gruplarının cinsiyet açısından dengeli bir dağılımı temsil etmemesi bir başka sınırlılık olarak ifade edilebilir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, bu ölçüm aracının psikometrik özelliklerinin farklı gelişimsel dönemleri de kapsayan ve eşit cinsiyet dağılımına sahip örneklem gruplarında incelenmesinin, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine destek sağlayabileceği söylenebilir. Bu araştırmada, Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu'nun geçerlik özelliği yapı geçerliği ve ölçüt bağımlı geçerlik bağlamında incelenirken, güvenilirliği iç tutarlık hesaplama ve iki yarım güvenilirlik teknikleri yoluyla incelenmiştir. İleri çalışmalarda, bu ölçüm aracının birleşen ve ayırt edici geçerlik gibi farklı geçerlik türleri ve test-tekrar test gibi başka güvenilirlik teknikleri bağlamında incelenmesinin, ölçüm aracının kullanımının uygunluğu konusunda daha fazla bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

İhtiyaç doyumunu ölçmeye yönelik bu revize formda ters kodlanan madde bulunmaması evet deme eğilimi olarak tanımlanan bir başka tepki setinin oluşması riskine yol açabileceği için bu durum da bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Çünkü ölçeklerde evet deme eğitimi önlemek amacıyla ters kodlanan maddelerin bulunması önerilmektedir (Cronbach, 1946; Nunnally ve Bernstein, 1994; Paulhus, 1991; Schmitt ve Stults, 1985). Ancak, ikinci çalışmanın bulguları orijinal ölçeğin uyarlama formuna karşılık, revize formunun üç temel psikolojik ihtiyacı ayırt etmek konusunda daha başarılı olduğuna ve daha yüksek bir iç tutarlığa sahip olduğuna işaret etmektedir. Gelecek çalışmalarda, evet deme eğilimini önlemek amacıyla, ölçeğin revize formuna ters kodlanan veya puanlamaya katılmayan dolgu maddelerin eklenmesinin önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Son olarak, bu araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının kendilik bildirimine dayalı ölçümler sunması, çalışmanın bir diğer sınırlılığı olarak belirtilebilir. Kendilik bildiri türünde ölçüm sağlayan araçlar, aynı zamanda, sosyal istenirlik tepkilerinin açığa çıkmasına da duyarlı ölçümlerdir (Paulhus, 1991). Bu açıdan, ihtiyaç doyumuna ilişkin davranışsal düzeyde veya örtük biçimde farklı ölçüm yollarının geliştirilmesinin, ihtiyaç doyumunun ölçümü temelinde, gelecekteki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Bacanlı, H. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2003). *İhtiyaç doyumunu ölçme ölçeği uyarlama çalışması*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>
- Bégin, C., Fecteau, A., Côté, M., Bédard, A., Senécal, C. ve Ratté, C. (2018). Disordered eating behaviors through the lens of Self-Determination Theory. *Europe's Journal of Psychology*, 14(3), 571-580. <https://doi.org/10.5964/ejop.v14i3.1577>
- Britton, P. C., Van Orden, K. A., Hirsch, J. K. ve Williams, G. C. (2014). Basic psychological needs, suicidal ideation, and risk for suicidal behavior in young adults. *Suicide Life-Threatening Behavior*, 44(4), 362-371. <https://doi.org/10.1111/sltb.12074>
- Campbell, R., Boone, L., Vansteenkiste, M. ve Soenens, B. (2018). Psychological need frustration as a transdiagnostic process in associations of self-critical perfectionism with depressive symptoms and eating pathology. *Journal of Clinical Psychology*, 74(10), 1775-1790. <https://doi.org/10.1002/jclp.22628>
- Campbell, R., Soenens, B., Beyers, W. ve Vansteenkiste, M. (2018). University students' sleep during an exam period: the role of basic psychological needs and stress. *Motivation and Emotion*, 42, 671-681. <https://doi.org/10.1007/s11031-018-9699-x>
- Campbell, R., Vansteenkiste, M., Delesie, L. M., Mariman, A. N., Soenens, B., Tobbac, E., ... Vogelaers, D. P. (2015). Examining the role of psychological need satisfaction in sleep: A

- self-determination theory perspective. *Personality and Individual Differences*, 77, 199-204. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.003>
- Carmines, E. G. ve Zeller, R. A. (1979). *Reliability and validity assessment*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Chang, J.-H., Huang, C.-L. ve Lin, Y.-C. (2015). Mindfulness, basic psychological needs fulfillment, and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 16(5), 1149-1162. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9551-2>
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van der Kaap-Deeder, J. ... Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and Emotion*, 39, 216-236. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9450-1>
- Church, A. T., Katigbak, M. S., Locke, K. D., Zhang, H.-S., Shen, J., Vargas-Flores, J. D., ... Ching, C. M. (2013). Need satisfaction and well-being: Testing self-determination theory in eight cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(4), 507-534. <https://doi.org/10.1177/0022022112466590>
- Cronbach, L. J. (1946). Response sets and test validity. *Educational and Psychological Measurement*, 6, 475-494. <https://doi.org/10.1177/001316444600600405>
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı* (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1995). Human autonomy: The basis for true self-esteem. M. H. Kernis (Ed.), *Efficacy, agency, and self-esteem* içinde (ss. 31-49). New York, NY: Plenum Press.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J. ve Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former Eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(8), 930-942. <https://doi.org/10.1177/0146167201278002>
- Demirtaş, A. S., Yıldız, M. A. ve Baytemir, K. (2017). General belongingness and basic psychological needs as predictors of self-esteem in adolescents. *Journal of Educational Sciences & Psychology*, 7(2), 48-58.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.34>
- Gagné, M. (2003). The role of autonomy support and autonomy orientation in prosocial behavior engagement. *Motivation and Emotion*, 27, 199-223. <https://doi.org/10.1023/A:1025007614869>
- Gerber, Z. ve Anaki, D. (2021). The role of self-compassion, concern for others, and basic psychological needs in the reduction of caregiving burnout. *Mindfulness*, 12, 741-750. <https://doi.org/10.1007/s12671-020-01540-1>
- Hadden, B. W. ve Smith, C. V. (2019). I gotta say, today was a good (and meaningful) day: Daily meaning in life as a potential basic psychological need. *Journal of Happiness Studies*, 20, 185-202. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9946-y>
- Hayton, J. C., Allen, D. G. ve Scarpello, V. (2004). Factor retention decisions in exploratory factor analysis: A tutorial on parallel analysis. *Organizational Research Methods*, 7(2), 191-205. <https://doi.org/10.1177/1094428104263675>

- Heppner, W. L., Kernis, M. H., Nezlek, J. B., Foster, J., Lakey, C. E. ve Goldman B. M. (2008). Within-person relationships among daily self-esteem, need satisfaction, and authenticity. *Psychological Science*, 19(11), 1140-1145. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02215.x>.
- Horn, J. L. (1965). A rationale and test for the number of factors in factor analysis. *Psychometrika*, 30(2), 179-185. <https://doi.org/10.1007/BF02289447>
- Iardi, B. C., Leone, D., Kasser, T. ve Ryan, R. M. (1993). Employee and supervisor ratings of motivation: Main effects and discrepancies associated with job satisfaction and adjustment in a factory setting. *Journal of Applied Social Psychology*, 23(21), 1789-1805. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1993.tb01066.x>
- Johnston, M. M. ve Finney, S. J. (2010). Measuring basic need satisfaction: Evaluating previous research and conducting new psychometric evaluations of the Basic Needs Satisfaction in General Scale. *Contemporary Educational Psychology* 35(4), 280-296. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2010.04.003>
- Kesici, Ş., Üre, Ö., Bozgeyikli, H. ve Sünbül, A. M. (2003). “Temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği”. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Mackenzie, C. S., Karaoylas, E. C. ve Starzyk, K. B. (2018). Lifespan differences in a self determination theory model of Eudaimonia: A cross-sectional survey of younger, middle-aged, and older adults. *Journal of Happiness Studies*, 19(8), 2465-2487. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9932-4>
- Marsh, H. W. (1996). Positive and negative global self-esteem: A substantively meaningful distinction or artifacts? *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(4), 810-819. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.810>
- Ng, J. Y. Y., Ntoumanis, N., Thørgersen-Ntoumani, C., Deci, E. L., Ryan, R. M., Duda, J. L. ve Williams, G. C. (2012). Self-determination theory applied to health contexts: A meta-analysis. *Perspectives on Psychological Science*, 7(4), 325-340. <https://doi.org/10.1177/1745691612447309>
- Nishimura, T. ve Suzuki, T. (2016). Basic psychological need satisfaction and frustration in Japan: Controlling for the big five personality traits. *Japanese Psychological Research*, 58(4), 320-331. <https://doi.org/10.1111/jpr.12131>
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3. basım). New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Paulhus, D. L. (1991). Measurement and control of response bias. J. P. Robinson, P. R. Shaver, & L. S. Wrightsman (Eds.), *Measures of personality and social psychological attitudes* içinde (ss. 17-59). San Diego, CA: Academic Press.
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. ve Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(4), 419-435. <https://doi.org/10.1177/0146167200266002>
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ryan, R. M. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality*, 63(3), 397-427. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00501.x>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000a). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000b). The darker and brighter sides of human existence: Basic psychological needs as a unifying concept. *Psychological Inquiry*, 11(4), 319-338, https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_03
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. E. L. Deci ve R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research* içinde (ss. 3-33). Rochester, NY: The University of Rochester Press.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality*, 74(6), 1557-1585. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York, NY: Guilford Press.
- Ryan, R. M., La Guardia, J. G., Solky-Butzel, J., Chirkov, V. I. ve Kim, Y. (2005). On the interpersonal regulation of emotions: Emotional reliance across gender, relationships, and culture. *Personal Relationships*, 12(1), 145-163. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00106.x>
- Ryan, R. M., Patrick, H., Deci, E. L. ve Williams, G. C. (2008). Facilitating health behaviour change and its maintenance: Interventions based self-determination theory. *The European Health Psychologist*, 10(1), 2-5.
- Schmitt, N. ve Stults, D. M. (1985). Factors defined by negatively keyed items: The result of careless respondents? *Applied Psychological Measurement*, 9(4), 367-373. <https://doi.org/10.1177/014662168500900405>
- Sheldon, K. M. ve Hilpert, J. C. (2012). The balanced measure of psychological needs (BMPN) scale: An alternative domain general measure of need satisfaction. *Motivation and Emotion*, 36(4), 439-451. <https://doi.org/10.1007/s11031-012-9279-4>
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M. ve Reis, H. T. (1996). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(12), 1270-1279. <https://doi.org/10.1177/01461672962212007>
- Unanue, W., Dittmar, H., Vignoles, V. L. ve Vansteenkiste, M. (2014). Materialism and well-being in the UK and Chile: Basic need satisfaction and basic need frustration as underlying psychological processes. *European Journal of Personality*, 28(6), 569-585. <https://doi.org/10.1002/per.1954>
- Uysal, A., Lin, H. L. ve Knee, C. R. (2010). The role of need satisfaction in self-concealment and well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(2), 187-199. <https://doi.org/10.1177/0146167209354518>
- Vansteenkiste, M. ve Ryan, R. M. (2013). On psychological growth and vulnerability: Basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23(3), 263-280. <https://doi.org/10.1037/a0032359>
- Verstuyf, J., Vansteenkiste, M., Soenens, B., Boone, L. ve Mouratidis, A. (2013). Daily ups and downs in women's binge eating symptoms: The role of basic psychological needs, general self-control, and emotional eating. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32(3), 335-361. <https://doi.org/10.1521/jscp.2013.32.3.335>
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 297-333. <https://doi.org/10.1037/h0040934>
- Worthington R. L. ve Whittaker T. A. (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806-838. <https://doi.org/10.1177/0011000006288127>

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu

Tarih: 4 Eylül 2014

No: 76000869/433-2942